

Девіна Наталія Леонідівна. Актуальність використання інтерактивних педагогічних технологій навчання у формуванні професійних умінь у студентів-тьюторів.

У статті подано аналіз основних технологій інтерактивного навчання, які використовуються і можуть бути використані у вищих навчальних закладах під час формування професійних умінь студентів-тьюторів.

Ключові слова: *інноваційні технології навчання, ігрове навчання, ділова гра*

Devina Natalia. The relevance of the use of interactive pedagogical learning technologies in the formation of professional skills among students-tutors.

In article gives an analysis of the main technologies of interactive learning, which are used and can be used in university educational institutions during the formation of professional skills for students-tutors.

Key words: *innovative learning technologies, game learning, business game*

УДК 378: 37.091.12.011.3-051

ДІВІНСЬКА Н. О.,

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
Інституту вищої освіти НАПН України,
м. Київ, Україна

РОЛЬ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНОГО ПРАЦІВНИКА

У сучасному інформаційному просторі мовна компетентність грає значну роль і виступає важливим інструментом, завдяки якому можна налагоджувати контакти з іншими людьми. Алжирська дослідниця Rekia Falit вважає, що ніщо так не впливає на наше мислення, дії та можливості, як мовна компетентність, вчена зазначає «...той, хто регулярно вдосконалює власний словник і здатність висловлюватись, випереджає свій потенціал, що дозволяє досягати звичайні цілі. В найгіршому випадку відсутня здатність говорити призводить до неможливості орієнтуватися у насправді складному світі» [11].

В одному зі звітів Постійної конференції міністрів освіти і культури Федеративної республіки Німеччини (КМК) від 08.12.2011 року були зазначені основні цілі іншомовної компетентності:

1. Розповсюдження багатомовності.
2. Зміцнення культурної різноманітності Європи.
3. Сприяння мобільності та інтеграції.
4. Підготовка до професійної діяльності та ведення міжнародного бізнесу

[10].

Ці цілі можуть бути досягнуті завдяки вивченню іноземних мов, навчання яким має починатися ще у початковій школі. Передбачається, що рівень засвоєної першої іноземної мови має бути достатнім, для того, щоб її застосовувати як робочу.

У Рекомендаціях Ради Європи зазначено «використання мови, в тому числі її вивчення, включає в себе дії, що виконуються особами, які в ролі окремих індивідів розвивають ряд компетенцій, як загальних, так і комунікативних мовленнєвих компетенцій. Сформовані компетенції використовуються в міру необхідності у різних контекстах залежно від різних умов та різних потреб для здійснення різних видів мовленнєвої діяльності» [4, с. 9].

Оскільки іншомовна компетентність необхідна науково-педагогічному працівнику для того, щоб ефективно здійснювати міжкультурну і міжособистісну комунікацію з представниками інших країн і використовувати іноземну мову у власній професійній діяльності, стає зрозумілим, що міжнародна співпраця у свою чергу грає важливу роль у її розвитку.

Варто підкреслити, що діяльність таких організацій як DAAD (Німецька служба академічних обмінів), С.І.Р. (Центр Міжнародних програм), Українська Асоціація Міжнародної освіти (УАМО), засновниками якої є: Центр Міжнародних контактів (Centre Of International Contacts), Arktur, Aspect; Business-Link, Domar Travel Education, Gold Line; Інтел Центр; International Language Centre, Studentland ("Колизей"), MriyaTour, Education&Travel, Освіта, Polytravel, Agency Student; EFU; Укртехінтур, Енер, СВ-Тур, Donstream education group, Study&Training Abroad Centre, "Runa" Agency of Foreign Languages, Feod Group, Science T та ін. покликана сприяти розвитку і подальшій міжнародній діяльності у сферах освіти і науки. Проте існує багато проблем, які заважають цьому.

На це вказує опитування, яке ми проводимо у закладах вищої освіти і науково-дослідних інститутах.

Так, викладачі Національного технічного університету України «Київський політехнічний університет імені Ігоря Сікорського» зауважують, що курси іноземної мови для викладачів в університеті проводяться лише на програмі підвищення кваліфікації на яку можуть потрапити не всі з різних причин, тому залишається можливість відвідувати центри іноземних мов за власний рахунок, або самостійно вивчати іноземну мову, а на це як правило не вистачає часу, а іноді і бажання. Кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови технічного спрямування факультету лінгвістики Є.С. Крюкова стверджує, що для отримання звання доцента необхідне стажування за кордоном, але не дивлячись на те, що можливостей проходити стажування багато, використати їх можливо лише під час відпустки, а відпустка протягом навчального року викладачам не надається.

Опитування проведене в Інституті модернізації змісту освіти м. Києва показало, що для переважної більшості співробітників формування іншомовної компетентності є неважливим для їхньої професійної діяльності, у той час як з 18 осіб 13 – володіють будь якою іноземною мовою на середньому рівні, 3 – виїжджали за кордон на стажування у США і Кубу, ще у радянські часи, 3 – мають публікації у міжнародних виданнях. Необхідно відмітити, що стаж роботи в науково-педагогічній сфері співробітників досягає до 50 років і як правило це люди пенсійного віку. Серед основних причин, які також заважають удосконаленню знань у галузі іноземних мов є брак часу, лінь і велике навантаження роботою, яка не потребує іноземної мови.

Іншу картину можна бачити з опитування співробітників Центрального інституту післядипломної педагогічної освіти м. Києва. Недивлячись на те, що формування власної іншомовної компетентності майже всі опитані вважають необхідною професійною якістю, називають причини які заважають підвищувати її рівень, це відсутність часу і коштів, необхідних витратити на відвідування курсів іноземних мов, відсутність іншомовного середовища. Варто підкреслити, що з 16 лише 2 мають міжнародні сертифікати B2, хоча практично всі володіють високим рівнем англійської мови, що також суперечить вимогам, які висуваються до науково-педагогічних працівників керівництвом вищих навчальних закладів, 5 осіб проходили стажування за кордоном (США, Великобританія, Німеччина, Росія, Білорусія), 10 осіб мають від 1 до 10 публікацій іноземною мовою, 4 мають досвід викладання англійською. Педагогічний стаж опитаних складає від 2 до 21 року, серед них лише 4 не мають наукових ступенів.

Серед частих відповідей на питання «Які шляхи удосконалення іншомовної компетентності Ви могли б пропонувати?» були «...впровадження обов'язкових курсів англійської мови для студентів всіх спеціальностей протягом всього періоду навчання», «...обов'язкові курси англійської мови в аспірантурі», «...безкоштовні курси для викладачів в університетах та інших освітніх закладах», «...участь у міжнародних заходах, таких як наукові конференції, семінари, проекти та ін.».

«...стимулювання викладачів до участі у міжнародних проектах, стажуванні», «...створення розмовних клубів, у яких мали б можливість брати участь науково-педагогічні працівники різних вищих навчальних закладів», «курси підвищення кваліфікацій» та ін.

Як можна помітити, переважна більшість науково-педагогічних працівників під іншомовною компетентністю розуміють вивчення іноземної мови, проте необхідно розуміти, що іншомовна компетентність це більш широке поняття і її формування відбувається не лише під час володіння іншомовним мовленням.

З проведеного аналізу науково-педагогічної літератури, було виявлено, що іншомовна компетентність складається з трьох важливих компонентів, а саме компетенцій лінгвістичного, соціолінгвістичного та прагматичного рівня, на що вказували роботи Н. Ізорія [9, с. 119-120].

Оскільки ми розглядаємо іншомовну компетентність не просто як комунікативну, але й як професійну, то неможна обминути і роботу І.В. Секрет, яка додає до структури іншомовної компетентності ще й компетентності когнітивного рівня, до якого відносить сукупність наступних компонентів:

1) Знаннєвий компонент (знання, ідеї, концепти, основані на особистісному досвіді, а також знання, необхідні для адекватного сприйняття наукового мовлення).

2) Мисленнєвий компонент (високий рівень розвитку абстрактного мислення, навички аналізу, інтерпретації, оцінки, синтезу тощо).

3) Стратегічний компонент (знання та володіння стратегіями в організації навчання, контролю та самоконтролю, слідування за розвитком діяльності).

4) компонент металінгвістичного усвідомлення (знання функцій та стратегій, спрямованих на підвищення лінгвістичної ефективності, які є особливо цінними у процесах редагування тексту)[8, с. 209].

На думку І.В. Кухти іншомовна комунікативна компетентність розкривається через прагматичний, дискурсивний та інформативний компоненти.

«Під прагматичним (стратегічним) розуміють правила входження в контакт із співрозмовником, здатність підтримувати його упродовж усього процесу спілкування та логічно завершувати. Комунікативна прагматичність означає готовність передавати комунікативний зміст у конкретній ситуації спілкування. На заняттях з іноземної мови така готовність пов'язана, як правило, зі спроможністю студента оперативно орієнтуватися в комунікативній стратегії іншомовного висловлювання, тобто умінням адаптувати мовленнєво-мисленнєві процеси до умов, заданих ситуацією спілкування.

Під дискурсивним компонентом розуміють правила побудови змісту конкретного висловлювання.

Інформаційний компонент спрямований на засвоєння змістового предмету спілкування. У процесі його формування на заняттях з іноземної мови студент отримує набір необхідних понять, що описують ту чи іншу ситуацію, інформацію з минулого досвіду у вигляді знань і взірців поведінки, знання навколишньої дійсності, здатність описати її і своє ставлення до неї в іншомовній формі, загальний кругозір тощо» [6, с. 31].

В інтерв'ю науково-педагогічні працівники вказували на важливість іншомовного середовища у формуванні іншомовної компетентності. Під іншомовним середовищем О.Е. Можаровська розуміє «середовище, яке цілеспрямовано допомагає формувати мовні знання й мовленнєві вміння та навички [7, с. 52]». Вчена додає, що «професійно-мовне середовище створює умови і комунікативні ситуації для тренування практичних іншомовних умінь і навичок, пов'язаних із професійною діяльністю майбутнього фахівця. Це середовище, де створюються умови для

спілкування, щоб студенти могли творчо співпрацювати з викладачем й одногрупниками, розкритися як суб'єкти іншомовного спілкування» [7, с. 52].

Отже, основою розвитку іншомовного мовлення як засобу спілкування мають бути проблеми, оскільки на практиці науково-педагогічному працівнику необхідно здійснювати спілкування, як правило, на професійні теми.

Зміст кожної проблеми має складатися з предмету обговорення: події, вчинок, загальновідомий факт, наукова проблема, поняття, масові явища, порівняння освітніх явищ, які існують за кордоном зі станом освіти в Україні та ін. Обговорення цих проблем є фактором формування культури і відповідно буде виконувати виховну функцію. Логічно, що чим більший досвід спілкування і висловлювань на різноманітні теми, тим краще відбувається і розвиток іншомовної професійної компетентності, основна концепція навчання іноземних мов науково-педагогічних працівників має будуватися за принципом «культура через мову, мова через культуру».

В аналітичних матеріалах «Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки» (частина 1) ми вказували, що необхідною умовою ефективної міжкультурної комунікації є достатній рівень «культурної грамотності» [9, с.115], яка розглядається як «система знань, необхідних людині для того, щоб орієнтуватися в сучасному світі і включає базові, самі необхідні знання про всі сфери людської діяльності» [2].

Погоджуючись з таким визначенням вважаємо, що розвиток іншомовної компетентності науково-педагогічного працівника має відбуватися на основі комунікації, яка залежить не лише від комунікативних умінь співрозмовників, але й загальних знань про культуру, звичаї, особливості народу, мова якої вивчається, тому важливим аспектом успішної комунікації є не лише розвиток іншомовної компетентності, але й міжкультурної комунікативної компетентності.

Методисти Пассов Є.І., Кибирева Л.В., Коларова Е. вважають, що у структурі інтегративного уміння володіти іноземною культурою знаходяться чотири базові уміння:

- Уміння використовувати запозичену іноземну культуру в діалозі з рідною;
- Уміння використовувати всі види мовленнєвої діяльності (говоріння, читання, письмо, аудіювання) під час спілкуватися;
- уміння використовувати розвинені здібності різного характеру;
- уміння реалізовувати моральний потенціал накопичений у процесі іншомовної освіти [5, с.60].

Саме уміння володіти іноземною культурою управляє, на думку вчених, здатністю керувати власною діяльністю в діалозі культур.

Таким чином, науково-педагогічний працівник повинен уміти сприймати факти іншомовної культури, усвідомлювати їх, співставляти з фактами рідної культури, аналізувати, додавати їх у систему власних знань і діяти відповідно до нових знань. У міжкультурному спілкуванні необхідно враховувати особливості національного характеру комунікантів, специфіку їхніх емоцій, особливості мислення. На сучасному етапі викладання іноземних мов стає зрозумілим, що підвищення рівня розвитку іншомовної компетентності, а також спілкування між людьми різних національностей може бути досягнуто лише при чіткому розумінні і врахуванні соціокультурного фактору.

Аналіз наукових праць дає нам право стверджувати, що рівень знань іноземної мови визначається не лише безпосереднім контактом з викладачем. Для того, щоб навчити спілкуванню з представниками інших країн, необхідно створювати умови реального спілкування, активно використовувати іноземну мову в життєвих ситуаціях. Це можуть бути наукові дискусії, відвідання міжнародних конференцій та семінарів, в

яких залучені різноманітні фахівці, реферування і обговорення іноземної наукової літератури, читання окремих курсів іноземними мовами та ін. З боку керівництва закладів вищої освіти необхідно ініціювати створення розмовних клубів, відкриті лекції іноземними мовами, наукові спільноти по інтересам, де можуть збиратися викладачі різних спеціальностей. Відповідно, з науково-методичної літератури можна виділити наступні методи активного навчання у підготовці науково-педагогічного працівника до іншомовного спілкування:

- це методи і прийоми активізації лекційних занять іноземною мовою (лекція-дослідження, лекція-дискурс з проблеми наукової спеціальності, лекція з розв'язанням міжкультурних ситуацій, міждисциплінарна лекція, лекція-консультація на базі програмування питань, лекція «прес-конференція», лекція з використанням програмованого контролю знань зі спеціальності);
- навчання з використанням міжкультурних ситуацій в освітньому процесі (розробка соціокультурних задач, аудиторні заняття з рішення спеціалізованих задач на основі вивчення оригінальних матеріалів, дискурс з розбору конфліктних ситуацій, пошук інформаційної доказової бази даних, заняття по створенню інформаційного пакету нормативної документації, рішення соціокультурних задач під час організації навчальної діяльності, розробка соціокультурної задачі і презентація її рішення в навчально-виховному процесі);
- аудиторні заняття в ігровій формі (презентація і розігрування ролей, ділові ігри з моделюванням міжкультурної стратегії і тактики в умовах прямого спілкування);
- навчання з використанням оригінального матеріалу (аналіз і інтерпретація аутентичного соціокультурного матеріалу, вибір проблеми з наступною підготовкою і проведенням заняття іноземною мовою);
- Вивчення і усвідомлення передового зарубіжного досвіду і обмін спеціалізованими вміннями і навиками (безпосередня участь у міжнародних конференціях через презентацію тезисів доповідей іноземною мовою, виконання спеціального завдання на базі міжнародних лінгвістичних центрів, участь у проблемно-аналітичній дискусії);
- автономний режим роботи (виступ іноземною мовою в ролі викладача конкретної дисципліни, аналіз і розробка власного лекційного матеріалу іноземною мовою, підготовка до захисту рефератів / тезисів доповідей, захист міжкультурної освітньої продукції у вигляді тезисів доповідей) [1].

ЛІТЕРАТУРА

1. Апанасюк Л.А. Формирование готовности студентов-иностранцев к межкультурному общению при обучении иностранному языку. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-gotovnosti-studentov-inostrantsev-k-mezhkulturnomu-obscheniyu-pri-obuchenii-inostrannomu-yazyku>
2. Воронцов Р.И. Культурная грамотность: американская версия. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kulturnaya-gramotnost-amerikanskaya-versiya>
3. Завініченко Н.Б. Особливості розвитку комунікативної компетентності майбутнього практичного психолога системи освіти : автореф. дис....канд.психол.наук : 19.00.07; Ін-т психології імені Г.С. Костюка АПН України. – К., 2003. – 229 с. – URL : <http://referatu.net.ua/referats/7569/152880>.
4. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Ніколаєва С.Ю. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
5. Концепция коммуникативного иноязычного образования (теория и её реализация). Методическое пособие для русистов / Пассов Е.И., Кибирева Л.В., Колларова Э. – СПб: «Златоуст», 2007. – 200 с.

6. Кухта І.В. Іншомовна компетентність у контексті формування комунікативної культури студентів у процесі вивчення іноземної мови // Вісник Вінницького політехнічного інституту. – 2008. – № 4. – 153 с. – С. 31. – URL : <http://visnyk.vntu.edu.ua/index.php/visnyk/article/view/613/612>.
7. Можаровська О.Е. Формування готовності до професійно орієнтованого іншомовного спілкування майбутніх фахівців у коледжах технічного профілю: дис....к.пед.к.: 13.00.04/ Олена Едуардівна Можаровська; Вінницький державний педагогічний університет. – Вінниця, 2016. – 272 с.
8. Секрет І.В. Формування іншомовної професійної компетентності студентів вищих технічних навчальних закладів в умовах дистанційної освіти: монографія /І.В. Секрет // Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2011. – 386 с. – С. 209.
9. Теоретичні основи і технологія професійного розвитку науково-педагогічних працівників університетів в умовах інтеграції вищої освіти і науки : препринт (аналітичні матеріали) ; у 2-х частинах / Авторський колектив: О. Бульвінська, Н. Дівінська, Н. Дяченко, О. Жабенко, І. Линьова, Ю. Скиба, Г. Чорнойван, О. Ярошенко ; за ред. О. Ярошенко. – К. : Інститут вищої освіти НАПН України, 2017. – Ч. 1. – 131 с. – URL: http://ihed.org.ua/images/biblioteka/Teor_i_tehmol_rozv_np_pracivnikiv_IVO-2017-131p_avtors-kolektiv.pdf
10. Empfehlungen der Kultusministerkonferenz zur Stärkung der Fremdsprachenkompetenz. – URL: https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/veroeffentlichungen_beschluesse/2011/2011_1_2_08-Fremdsprachenkompetenz.pdf
11. Rekia FALIT. Zur Rolle und Beitrag der Fremdsprachenkompetenzen in der beruflichen Welt/ TRANS Internet-Zeitschrift für Kulturwissenschaften. – URL: [http://www.inst.at/trans/22/zur-rolle-und-beitrag-der-fremdsprachenkompetenzen-in-der-beruflichen-welt/TRANS Nr. 22](http://www.inst.at/trans/22/zur-rolle-und-beitrag-der-fremdsprachenkompetenzen-in-der-beruflichen-welt/TRANS%20Nr.%2022)

Дівінська Наталія Олександрівна. Роль іншомовної компетентності у професійній діяльності науково-педагогічного працівника.

У статті особлива увага надається питанням розвитку іншомовної компетентності, яка необхідна науково-педагогічним працівникам для успішної участі у міжнародній взаємодії. Автор показує виявлені в процесі опитування проблеми і методи активізації професійної підготовки науково-педагогічних працівників до іншомовного спілкування.

Ключові слова: *іншомовна професійна компетентність науково-педагогічного працівника, міжкультурна комунікація, міжкультурна компетентність, культурна грамотність, соціально-культурна діяльність, методи активного навчання у підготовці науково-педагогічного працівника до іншомовного спілкування.*

Divinska Natalia. The role of foreign language competence in professional activity of scientific and pedagogical worker.

The article is devoted to the problems of intercultural communication in the professional sphere of scientific and pedagogical workers. Particular attention is paid to the development of foreign language and intercultural competence, which are necessary for successful participation in international cooperation. The author shows the problems revealed in the survey process and also the professional training activation methods of scientific and pedagogical workers for foreign language communication.

Key words: *development experience with foreign language competence of scientific and pedagogical workers in Ukraine, communicative competence in foreign languages of scientific and pedagogical workers, intercultural competence, sociocultural activity, active learning methods in professional training of scientific and pedagogical workers to foreign language communication.*